

КУШНІР

Світлана Олександрівна

УДК 336.71:005.52(477)

ТИТОВА

Євгенія Олегівна
Janeti15@ukr.netАНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА
МОЖЛИВОСТІ ЇЇ РОЗВИТКУANALYSIS OF THE MODERN STATE OF
BANKING SYSTEM OF UKRAINE AND
POSSIBILITY OF HER DEVELOPMENT

к.е.н., Запорізький національний університет

студентка магістратури, спеціальність "Фінанси і кредит", Запорізький національний університет

Зважаючи на сучасний стан економіки України та проблеми, які постали перед нею, необхідно систематично проводити аналіз стану банківської системи як в цілому так і окремих її підрозділів, а також чинників, які впливають на зміни, вживати необхідні заходи для її підтримки, адже за її допомогою можна вдосконалити сферу готівкового обігу та фінансову інфраструктуру, забезпечити стабільне функціонування банківських установ. В статті проаналізовано сучасний стан банківської системи та зміни за останні два роки.

Принимая во внимание современное состояние экономики Украины и проблемы, которые появились перед ней, необходимо систематически проводить анализ состояния банковской системы как в целом так и отдельных ее подразделений, а также факторов, которые влияют на изменения, принимать необходимые меры для ее поддержки, ведь с ее помощью можно усовершенствовать сферу наличного обращения и финансовую инфраструктуру, обеспечить стабильное функционирование банковских учреждений. В статье проанализировано современное состояние банковской системы и изменения за последние два года.

Having regard to the modern state of the economy of Ukraine and problems, that appeared before her, it is necessary systematic to conduct the analysis of the state of the banking system as on the whole so her separate subdivisions, and also factors that influence on changes, to accept necessary measures for her support, in fact with her help it is possible to perfect the sphere of available turnover and financial infrastructure, provide the stable functioning of bank institutions. In the article the modern state of the banking system and change was analysed for the last two years.

Ключові слова: банківська система, національний банк, комерційні банки, грошова маса, емісія, девальвація гривні

Ключевые слова: банковская система, национальный банк, коммерческие банки, денежная масса, эмиссия, девальвация гривни

Keywords: banking system, national bank, commercial banks, amount of money, emission, devaluation of hryvnya

ВСТУП

В умовах сучасного становища України, а саме військових дій та анексії Криму, країна пережила сукупність банківської, фінансово – економічної та політичних криз. За 2014 рік економіка України зазнала спаду, девальвації гривні, ВВП зменшився на 6,7% (за оцінками НБУ), курс гривні знизився майже вдвічі, інфляція зросла більш ніж на 25%, золотовалютні резерви зменшилися до критичного рівня, банківська система втратила третину депозитів. Реалізація грошово-кредитної політики здійснювалася в умовах соціально – політичного тиску та нестабільності економічних зв'язків, що призвело до відпливу депозитів із банківської системи.

Значний внесок у розробку питань щодо функціонування банківської системи здійснили наступні зарубіжні вчені: Дж.М. Кейнс, Й. Шумпетер, Е. Шоу, Дж. Герлі, М. Фрідмен. Серед вітчизняних вчених можна виділити роботи: А. Гальчинського, Г. Кар-

чевої, В. Кротюка, В. Лисицького, І. Лютого, В. Міщенко та інших.

МЕТА РОБОТИ полягає у проведенні аналізу діяльності банківської системи України, дослідженні проблем, які впливають на її роботу та знаходженні шляхів їх вирішення, вивченні її фінансово – економічного стану в порівнянні з попередніми роками.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні видання, ресурси Internet, нормативно-правові акти та ЗУ «Про банки і банківську діяльність»

При проведенні дослідження використано методи аналізу, статистично – аналітичний, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Банківська система України розпочала свою діяльність у 1991 році. Вона є дворівневою, складається з Національного та комерційних банків. Національний банк є центральним банком України, основним завданням якого є підтримка стабільності національної одиниці України – гривні. Комерційні банки здійснюють різноманітні банківські операції для задоволення потреб своїх клієнтів, виконують функцію акумулювання та мобілізації грошового капіталу.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України.

Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України. Національний банк має статутний капітал, що є державною власністю. Розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Розмір статутного капіталу може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку. Національний банк є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису адміністративних витрат, а у визначених законодавством випадках – також за рахунок Державного бюджету України [5].

Для виконання своїх функцій НБУ має право купувати та розпоряджатися рухомим і нерухомим майном. Кошторис видатків Національного банку на кожний рік затверджується Радою НБУ. Цей же орган затверджує основні напрямки грошово-кредитної політики Національного банку України. Організаційна структура Національного банку формується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням і являє собою сукупність підрозділів і схем розподілу між ними функцій та повноважень, які покладені на центральний банк, а також систему взаємовідносин між його підрозділами. Завдання, які стоять перед Національним банком України, визначають його роль та місце в економічній системі України. Виконуючи відповідні функції та операції, Національний банк впливає на всі сфери економічного життя країни і передусім забезпечує стабільність національної грошової одиниці [2].

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Національний банк у межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України [5].

Комерційні банки знаходяться на другому рівні банківської системи. Банки є універсальними підрозділами, які здійснюють професійне управління грошовими ресурсами, виконують різні специфічні функції відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність». Основними завданнями комерційного банку є отримання прибутку та задоволення потреб своїх клієнтів.

Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Комерційні банки самостійно визначають напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг. Національний банк України визначає види спеціалізованих банків, порядок набуття банком такого статусу, а також здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно – правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій [4].

Стратегічна ціль комерційного банку – бути найбільш надійним універсальним (чи спеціалізованим) банком країни, зорієнтованим на інтереси клієнтів, лідером у наданні повного спектра якісних послуг на всіх сегментах фінансового ринку, сприяти інтеграції у міжнародні ринки грошових коштів і капіталів. Якщо комерційні банки хочуть досягти своїх формальних цілей, вони повинні мати довгострокову націленість на прибуток, але поряд з цим вони прагнуть досягти цілого ряду вторинних цілей, хоча і з різною ефективністю. Частково ці цілі доповнюють та змінюють одна одну (додаткові цілі), частково вони заважають одна одній (конкуруючі цілі) [1].

Банки виконують в ринковій економіці такі функції: посередництво при кредитуванні; посередництво при платежах; мобілізація грошових доходів та заощаджень і перетворення їх в капітал; створення кредитних знарядь обігу (банкнот, чеків, векселів), що замінюють металеві гроші [1].

До банківської системи включається також банківська інфраструктура – тобто сукупність організацій та установ, що безпосередньо забезпечують функціонування банківської системи.

Отже, банківська система України – це складова кредитної системи держави, що включає в себе Національний банк України, інші банки (резиденти та нерезиденти, зареєстровані у встановленому законодавством порядку на території України) та небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банківську інфраструктуру, а також зв'язки та взаємовідносини між ними [3].

Для аналізу виконання НБУ своєї основної функції – забезпечення стабільності грошової валюти країни гривні – розглянемо дані стосовно офіційних середніх курсів гривні до іноземних валют за 2013 – 2015 роки.

Таблиця 1

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют

№	Найменування	2013 рік, млн.грн.	2014 рік, млн. грн.	Червень 2015 року, млн. грн.	Зміни за 2013 - 2014 роки у %
1	1 долар США	7,99	15,77	21,23	50,69
2	1 СПЗ	12,35	22,85	29,85	54,06
3	1 євро	11,04	19,23	23,84	57,41

Зазначені цифри наглядно показують значну девальвацію гривні, відповідно до долару валюта лише за 2014 рік знецінилась на 50,69% , до СПЗ на 54,06%, до євро на 57,41%. В 2015 році відбулось ще більше падіння гривні. У червні 2015 року відбулись наступні зміни на ринку валют, 1 долар склав 21,23 грн., 1 СПЗ – 29, 85 грн., 1 євро – 23, 84 грн.

Формування резервів країни є необхідним процесом для підтримки та забезпечення необхідними ресурсами при нестабільності та погіршенні становища у державі. Проаналізуємо об'єми офіційних резервів, наведені Національним банком України (таблиця 2).

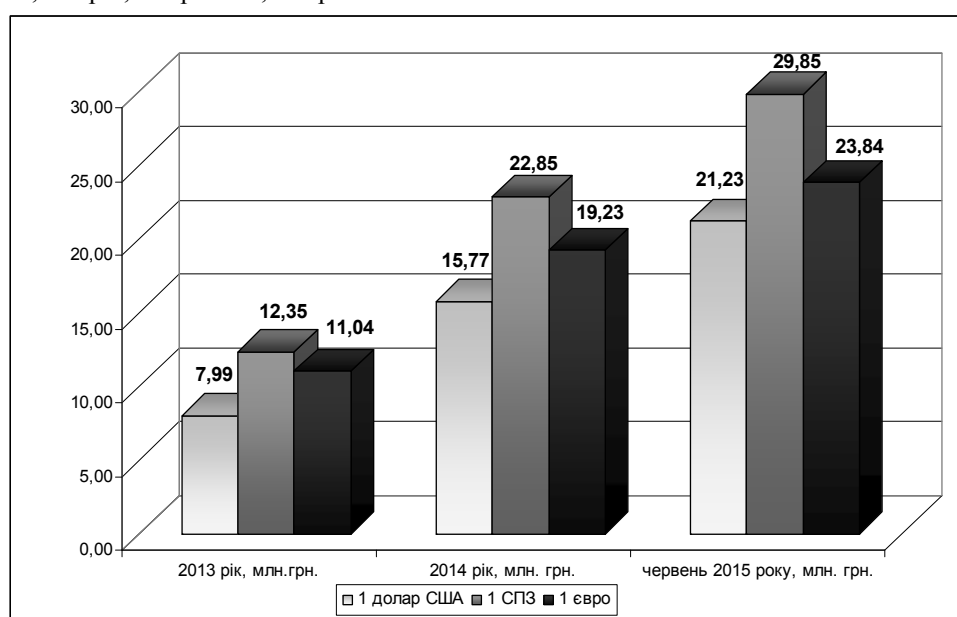

Рис. 1. Зміна курсу гривні до іноземних валют за 2013 – 2015 роки

Таблиця 2

Офіційні резерви (залишки коштів на кінець періоду, млн. дол. США) за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Показники	2013 рік	2014 рік	1 півріччя 2015 року	Відхилення 2013 - 2014 років
	2	3	4	5	6
1	резерви в іноземній валюті	18 760	6618	9351	-12 142
2	резервна позиція в МВФ	0,03	0,03	0,03	0
3	СПЗ	16	4	6	-12
4	золото	1640	911	907	-729
5	Всього	20416	7533	10264	-12 883

Офіційні резерви України за 2013 – 2014 роки знизились на 12883 млн. грн., за 1 півріччя 2015 року даний показник склав 10264 млн. грн.. Більшого зниження за 2013 – 2014 роки зазнав показник резервів в іноземній валюті, знизився на 12142 млн. грн., тобто майже в 3 рази, за 1 півріччя 2015 року даний показник не набагато зріс, та склав 9351 млн. грн.

Зменшення валютних запасів та різке знецінення гривні прямо пропорційно відображається на погіршенні економічного становища держави, а, відповідно, і банківської системи України. Проаналізуємо динаміку кількості банків на території України за 2013 – 2015 роки (таблиця 3).

Таблиця 3

Кількість банків на території України за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Показник	2013 рік	2014 рік	1 півріччя 2015 року	Відхилення 2013 - 2014 років
1	Кількість банків, включених до Державного реєстру банків (на кінець періоду)	182	182	182	0
1.1	у тому числі зареєстровано протягом періоду	8	2	1	-6
2	Кількість банків, які мають банківську ліцензію (на кінець періоду)	179	162	138	-17
2.1	з них банки за участю іноземного капіталу	49	51	46	2
2.2	у тому числі зі 100% іноземним капіталом	19	19	19	0
3	Кількість банків, у яких припинено або зупинено здійснення окремих банківських операцій (протягом періоду)	6	19	-	13
4	Кількість банків, у яких відкликано банківську ліцензію (протягом періоду)	4	19	25	15
5	Кількість банків, виключених з Державного реєстру банків (протягом періоду)	2	2	1	0
5.1	у тому числі у зв'язку з реорганізацією	2	-	1	-
5.2	у зв'язку з ліквідацією	-	2	-	-

Дані таблиці показують, що кількість банків, зареєстрованих у Державному реєстрі банків, залишилась незмінною і склала 182 банки. Кількість банків, що мають банківську ліцензію за аналізованій період знизилась, у порівнянні з 2013 роком на кінець 1 півріччя поточного року даний показник знизився на 23%, тобто на 41 банк.

Кількість банків, у яких припинено або зупинено здійснення окремих банківських операцій у 2013 році склала 6 банків, у 2014 році 19 банків, за 1 півріччя 2015 року діяльність жодного банку не була призупинена. Кількість банків, у яких відкликано

банківську ліцензію, лише за 1 півріччя 2015 року склала 25 банків, а період з 2013 року – 48, тобто більше 26 % зареєстрованих в Державному реєстрі банків.

Проаналізуємо прибутковість ТОП-10 банків України за даними сайту Міністерства фінансів України, рейтинг яких складений за показниками стресостійкості, лояльності вкладників, кількості активів, ліквідності, можливості зовнішньої підтримки, приросту вкладів, платіжної репутації тощо.

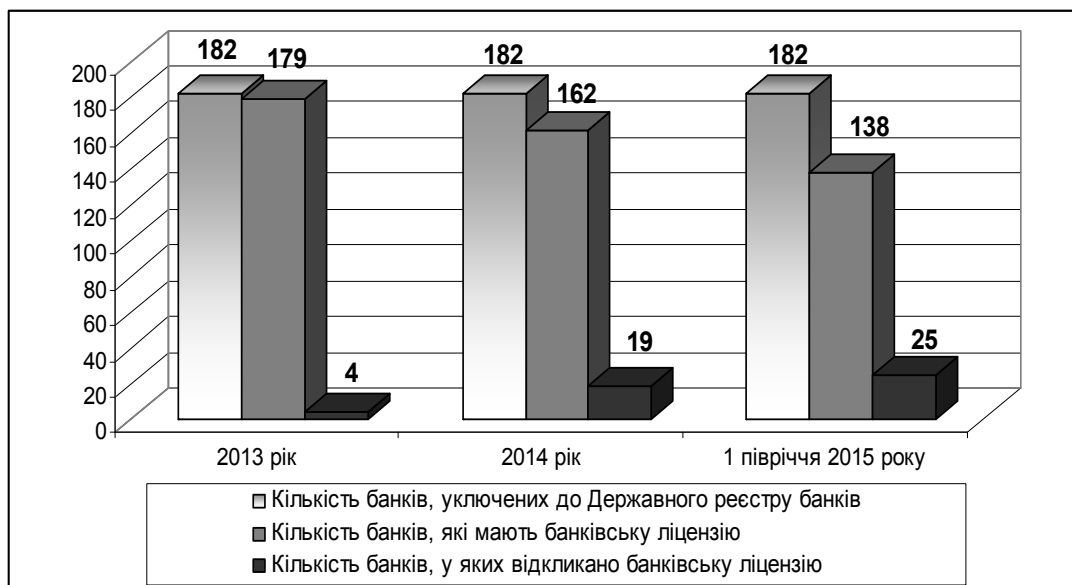

Рис. 3. Динаміка кількості банків в Україні за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

Аналіз прибутковості (збитковості) банків за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Найменування	2013, тис. грн.	2014, тис. грн.	1 півріччя 2015 року, тис. грн.	Відхилення за 2013 - 2014 роки, тис. грн.
1	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	409852	154570	139614	-255282
2	ПАТ "УКРСІББАНК"	41269	-1011408	76442	-1052677
3	ПАТ "МЕГАБАНК"	23945	9172	4603	-14773
4	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	15021	-2193373	-629807	-2208394
5	ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"	1017280	-4245822	-1992394	-5263102
6	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	-1153571	-3365759	-8346533	-2212188
7	ПАТ "ПроКредит Банк"	42146	35995	58889	-6151
8	ПАТ "ОЩАДБАНК"	710102	-10015568	-2813822	-10725670
9	ПАТ "ПІВДЕННИЙ"	53127	96691	16919	43564
10	ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	-2760	-5947677	-6201719	-5944917

Дані у таблиці відображають негативний стан банківської системи, що склалася за останні роки. Всі наведені банки мають збитки, крім банку «Південний» відхилення якого за 2013 – 2014 роки має позитивне значення і складає 43564 тис. грн., за 1 півріччя даний банк теж показує прибуток і складає 16919 тис. грн. Найбільш негативні показники у Державного ощадного банку України, збиток якого за 2013 – 2014 роки склав 10725670 тис. грн., за 1 півріччя 2015 році теж отримано збитки, які складають 2813822 тис. грн.

Загалом аналізуючи ситуацію банківської системи можна зробити висновок, що на даний час банківська система переживає складний період, напевно, найскладніший за весь час незалежності. Всі зміни пов'язані, насамперед, з економічною та політичною нестабільністю, що склалася за останні роки в Україні, а саме анексією територій, девальвацією гривні, перетвореннями в політичній сфері.

Кількість банків в країні, які мають ліцензію, за поточний рік скоротилася на 41 банк, та станом на 1 жовтня 2015 р. склала 122 банки, в т.ч. 1 банк має ліцензію санаційного банку.

Згідно з наведеними даними, за січень – вересень 2015 року найбільшу кількість підрозділів закрили державний АТ «Ощадбанк» (4255), ПАТ КБ «Приватбанк» (2788) та АТ «Райффайзен Банк Аваль» (636).

Суттєве погіршення економічної ситуації в 2013 – 2015 роки було зумовлено несприятливими зовнішніми та внутрішніми чинниками, серед яких, поряд з нестабільністю національної валюти, звичайно, також можна відмітити військові дії на сході України та розрив міжрегіональних зв'язків; низький зовнішній попит; зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів населення; погіршення фінансових результатів підприємств, звуження кредитної активності; зниження інвестиційної привабливості країни.

Серед негативних факторів впливу на банківську систему та економіку загалом були і невпевненість у стабільності банків, існування бюрократизму в банківському секторі, недостатня прозорість стосовно власників банків та ін.

Поряд з необхідністю стабілізації політичної ситуації в країні, що має прямо пропорційно відобразитися і на економічній ситуації, основним з питань стабілізації є розробка дієвих заходів, направлених на утримання гривні. Ситуація на ринку валют підтверджує важливість однієї з функцій НБУ, а саме валютного регулювання, та одночасно слабкість наявних механізмів його здійснення сьогодні.

Також можна відмітити, що сьогоднішні зміни в державі підкреслюють необхідність створення такого конкурентного середовища, в якому всі банки змогли би мати більше можливостей щодо функціонування та реформування своєї діяльності, вирішення питань своєї універсальності та спеціалізації.

Вважаємо, що одним з напрямків стабілізації ситуації в банківській сфері може бути розширення галузевого функціонування банків, акцент на спеціалізації банками напрямку своєї діяльності, зменшення кількості малих кредитних, позичкових товариств, які є конкурентами на ринку даних послуг.

Суттєвим кроком для покращення банківської системи може стати створення допоміжних державних контрольно – наглядових організацій, які б забезпечували не тільки контроль за їх діяльністю, а й проводили стрес-тестування, постійний аналіз діяльності, надавали інформаційну та технічну підтримку, пропонували методи врегулювання настання нестабільних ситуацій.

ВИСНОВКИ

Сучасна банківська система України зазнає великих змін. Насамперед, це пов'язано з економічною та політичною ситуацією що склалася в країні.

Фінансова нестабільність, що склалася в Україні через неспроможність підтримувати рівновагу економічних параметрів, залежну від зовнішніх та внутрішніх коливань, найбільше проявляється в банківській сфері. Потрібно визнати, що сучасна нестабільна банківська система не може ефективно функціонувати, задовольняти потреби клієнтів і держави.

За 2013 – 2015 роки в Україні відбулась значна девальвація гривні, коштів, наданих банкам для стабілізації економіки, недостатньо, що говорить про важке становище банківської системи і необхідність її підтримки. Розглядаючи прибутковість банків спостерігається її значне зниження майже в усіх банках країни, включаючи і банки, які входять до ТОП-10, та становлять основу банківської системи держави. Більшість населення через нестабільність в державі та банківській системі змушені виводити депозитні вклади з банківських рахунків, чим ще більше ускладнюють становище банків на фінансовому ринку.

Для покращення банківської системи України у період кризи необхідно на загальнодержавному рівні побудувати комплексну модель виходу та враховувати як макроекономічні, так і мікроекономічні чинники. Фактично НБУ має переглянути на питання ефективності заходи, які проводить для

дотримання законодавства України в частині виконання своїх безпосередніх функцій та, відповідно, направити зусилля на розробку більш успішних. Крім того, запровадження передових тенденцій щодо регулювання банківської діяльності, зміцнення державного контролю за банками, а також використання досвіду розвинених держав може слугувати одними з шляхів вирішення проблемних питань, пов'язаних з банківською системою України.

Список використаних джерел

1. Банківські операції: Підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. проф. А.М.Мороза. – К.: КНЕУ, 2000. – 384с.
2. Банківська система України [Текст]: монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 187 с.
3. Гетманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III
5. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV
6. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua